

BİRİNCİ BÖLÜM

“Böyle acayip bir yolculukta insanın aklına ister istemez tekinsiz öyküler geliyor,” diye anlatmaya başladı Hikmet Bey. “İhanet öyküleri, intikam öyküleri, kanlı bıçaklı cinayet öyküleri...”

Sofradakiler, tabaklarına konan yemeklerden çok, onunla ilgileniyordu. Ben ise kendi kendimi oyalamak için uydurduğum yeni bir oyunla meşguldüm. Bütün bezelye tanelerini bir seferde çatala saplama oyunu.

Nefret ediyordum bu heriften. Nefretimi kontrol altında tutmaya çalışmam işe yaramıyordu. Bildiğim bütün küfürleri birbiri ardına sıralasam da öfkem bir türlü dinmiyordu. İki yakasından tutup çekmek istiyordum, çekip ayağa kaldıracaktım. Vur-

mayacaktım. Biraz pataklasam belki rahatlardım rahatlamasına, ama artık öyle şeyler yapmıyordum. Çok uzun zaman olmuştu yapmayı. Sadece gözlerinin içine bakacaktım ve beni duyduğuna emin olduğumda, “Yeter artık,” diyecektim.

Elim bir an için titreyince, bezelye tanelerinden biri tabağımdan fırlayıp önce kucağıma, oradan da yere yuvarlandı.

Ve aynı anda Hikmet Bey’in, “Bin kişilik gemide bir avuç yolcuuz,” diye başladığı cümlesi, kaptanımız tarafından kabaca bölündü.

“Mürettebatı saymazsak, tam olarak bin iki yüz kişi demek daha doğru olur.”

Gayet ufak tefek bir adam olan kaptanımız, geminin düdüğüyle boy ölçüşebilecek kadar güçlü bir sese sahipti. Söylediğini duymamak imkânsızdı. Ama Hikmet Bey, kendisini tanıyanları hiç de şaşırtmayacak küstahlığıyla, adamı duymamış ayaklarına yattı. Dümdüz karşıya baktı ve bekledi. Aslında son derece kaba bir sözle kaptanı yerin dibine sokmasını bekledim fakat nasıl olduysa kendini tuttu. Gözlerini kapattı, açtı ve hiçbir şey olmamış gibi konuşmaya devam etti.

“Bomboş gemide bir avuç yolcuuz. Issız koridorlar, boş kamaralar... Çok satacak bir roman için bundan daha uygun bir ortam bulamazsınız.”

Bir iki kişi nazikçe güldü. Neyi komik bulduklarını anlayamadım.

“Hayali romanımıza şöyle bir giriş düşünün: Denizin altındayız...” Sigara tutan parmaklarıyla tavanı işaret etti. “Suyun yüzeyi şurada. Dibi ise kapkaranlık bir uçurum, sonu var mıdır, yok mudur, bilmek mümkün değil. Gözünüzde canlandırın. Aşağıya baktığınızda, sonsuz bir karanlığın üzerinde asılı durduğunuzu görüyorsunuz. Yukarıya baktığınızda ise... Tam tepenizde geminin alt yüzeyi, o kadar büyük, o kadar ağır bir kütle ki aklınız almıyor. Ölmeye giden kör bir balina gibi ağır ağır üzerinizden geçiyor. Güvertenin ışıkları suyun karanlığını güç-

lkle deliyor. Deniz neredeyse buz tutacak kadar soğuk. Motorların uğultusunu göğüs kafesinizde hissediyorsunuz; topluiğne başı büyüklüğünde binlerce hava kabarcığı, kasırganın ortasındaki toz zerrecikleri gibi dört bir yanınızı sarıyor.”

Kasırgalar, toz zerrecikleri, hava kabarcıkları. Hepsini ezberlemiştim artık. Ölmeye giden balinalar. Sinirden ense kkm zonklamaya başladı. Herifin aklından geçenleri, kendi aklımdan geğenlerden daha iyi biliyordum. Örneğin masaya oturduğundan beri tavandaki hoparlörlerden yayılan müziğe sinir olmaktadır. Sadece kendi zevkine uygun bir Şey ęalmadıęından değil, o konuşurken ęevresinde başka sesler olmasına tahammül edemediği için. Hangi cümleden sonra durup bekleyeceğini biliyordum, dinleyenlerin ona yetişmesine fırsat verir gibi biraz sıkılarak, biraz da başlayacağı cümlenin heyecanına kapılarak bekleyecekti. Masanın zerine dayadığı sol kolunun hiç kıpırdamayacağını, sağ elinin ise sürekli oynayacak bir Şeyler ararken hiç rahat durmayacağını biliyordum. Sigarasının dumanlı ucuyla havada hangi sözcüğün altını ęizeceęini biliyordum. Konuşmayı yazmaktan daha çok sevdiğini, çünkü konuşurken kendini güçlü hissettiğini de biliyordum. Konuşmaya bayılıyordu.

“Boğulmak söz konusu değil,” diye ekledi. Mnasebetsizin teki yine sözünü kesecek diye endişelenmişti, biraz hızlandı. “Nefes alıp vermiyoruz, sadece olacakları seyretmek için orada bekleyen bir çift gzz. Suyun içinde sabit duran bir kamerayız, ya da başka bir deyişle yazarın bakış aısıyız. Şimdi beklememiz gerekiyor...”

Hep birlikte bekledik.

Beklerken, onun tepeden tırnağa her Őeyine ne kadar gıcık olduğumu düşündüm. Arada sırada alnına düşen siyah saçlarına, gün işığında griye alan gözlerine, çıkık elmacık kemiklerine, çirkin burnuna, lekesiz beyaz dişlerine ve kalın çenesine gıcık oluyordum. Haftanın altı günü üniforma gibi giydiği birbirinin eşi beyaz gömleklere ve Londra’da mı, Paris’te mi, artık

nerede özel olarak diktiriyorsa, vücudunu olduğundan on kat daha atletik gösteren siyah pantolon ceket takımlarına, asla kravat takmamasına ve babasından kalan antika saate gıcık oluyordum. Hepsinden çok, sol şakağının üzerindeki yara izine gıcık oluyordum, yedi yaşındayken huysuz bir attan düştüğünde edindiği, yine de atlara duyduğu hayranlığı hiç zedelememiş olan, ve bütün gazetecilerin onunla ilgili yazılarında bahsetmeye can attıkları, hiçbir halta benzemeyen o Allah'ın belası yara izine gıcık oluyordum.

“Ve sonunda beklediğimiz an geliyor,” dedi. “Suya bir şey düşüyor. En başından beri sırf o cismin suya düşmesine tanık olmak için buradaydık, sırf onu görmeyi bekliyorduk. Önce boğum boğum yayılan şok dalgaları yüzümüzü yalayıp geçiyor. Sonra karanlık cismi seçiyoruz, ardında kabarcıklardan bir iz bırakarak dibe doğru süzülüyor, sönmeye yüz tutmuş bir kuyruklu yıldız sanki...”

Sahtekâr herif.

“Yağ karası denize atılan cismin ne olduğunu uzaktan kestirmek kolay değil. Muşambaya sarılmış, kalın iplerle sıkıca bağlanmış biçimsiz bir kütle. Ağır ağır batarken kendi etrafında dönüyor, dönerken muşambanın kıvrımlarının arasından bir kol çıkıyor. Damarlarından artık kan akmayan bir kol. Cansız olmasına rağmen akıntının gücüyle kımıldıyor. Daha derine batmamak için tutunacak bir şey aramış gibi yukarıya uzanıyor. O karanlık boşlukta tutunabileceği hiçbir şey yok. Bedeninin ağırlığına karşı koyamıyor, batıyor, batıyor ve gözden kayboluyor. Geriye yalnızca suyun dondurucu yalnızlığı kalıyor. Kapkaranlık, sonsuz bir yalnızlık. Gözlerimizi altımızdaki boşluğun baş döndüren derinliklerinden ayırıp tekrar yukarıya baktığımızda, geminin çoktan üzerimizden geçip uzaklaştığını fark ediyoruz...”

Onunla zerre kadar ilgilenmediğimi, anlattıklarından hiç etilenmediğimi herkes görsün diye sıkıntıyla etrafa bakındım. Ya-

nımda oturanların kolayca işitebilecekleri kadar yüksek bir sesle içimi çektim. Kaptanın masasını şereflendiren “seçkin grubumuzun” üyelerinin her biriyle teker teker göz göze gelmek istedim. Yüzümdeki bezgin ifadeyi kaçırmalarını istemiyordum. Akşamın başında öyle demişti içlerinden birisi, “seçkin grubumuz”. Hepsinin gözleri meşhur yazarımızın üzerindeydi. Onu heyecanla dinlerken, ürkek bakışlarıyla hepsi birbirine benziyordu. Hayranlık duymaları gerektiğini gayet iyi bildikleri halde niye hayranlık duymaları gerektiğini bir türlü anlayamıyorlardı. Bu yüzden hem kendilerinden utanıyorlar hem de öğretmenin sözlüye kaldırmasını bekleyen öğrenciler gibi diken üzerinde oturuyorlardı. Hâlâ genç olduklarını zanneden çirkin kadınlar ve hayatlarından bezmiş kocaları. Çocuklarını iyi okullara yazdırmışlardı, mezun edip evlendirmişlerdi, şimdi de can sıkıntısından patlıyorlardı.

Masanın başköşesine, geminin sahibiymiş ve bizlere ev sahipliği yapıyormuş edasıyla kaptanın karısı kurulmuştu. İlk bakışta Hikmet Bey’i hayranlıkla dinliyormuş gibi görünse de, aslında tek derdi dikkati kendisine çekmekti. Sahneye yakın oturan müşterilerine hoş geldiniz diyen cilveli bir gazino şarkıcısı gibi arada sırada sofradakilere gülücükler yollayıp, başını sallıyordu. Omuzları patlamak üzere olan siyah bir tayyör giymişti, sapı altın sarısı şişko bir çantası vardı ve başını ne kadar sallarsa sallasın, kabarık saçları bir milim bile kıpırdamıyordu. “Yirmi yıldır kaptan eşiyim, ömrümde ilk kez gemiyle yolculuk ediyorum,” diye açıkladıktan sonra kocasının yüzünde beliren bezgin ifadeye aldırmadan, kahkahalar atarak eklemişti. “Acısını çıkaracağıma yemin ettim.”

Salonun kuytu köşelerindeki masalara dağılmış yirmi kadar yolcu daha vardı. Baş başa kalmak isteyen çiftler, ya da seçkin grubumuza layık bulunmayan sıradan insanlar. Kaptanımız, masasına kimleri davet edeceğine nasıl karar veriyordu, merak ediyordum aslında. Büyük olasılıkla listeyi karısı hazırlamıştı. Bü-

tün yolcuların o sırada yemekte olduğunu varsayarsak, demek ki koca gemide sahiden otuz-otuz beş kişiydik. Terk edilmiş bir şehrin içinde mahsur kalmışız gibi tuhaf bir hisse kapıldım.

Hikmet Bey'in sesi üçüncü sigaradan sonra iyice boğuk çıkmaya başladı. Seçkin grubumuzun edebiyat meraklıları onu daha iyi duyabilmek için biraz daha öne kaykıldı.

“Suya atılan cansız beden kime aitti, merak ediyoruz. Sabahın o en soğuk saatinde, güneşin doğmasına birkaç dakika kala, güvertede kim vardı, merak ediyoruz. Hepimizin ortak noktası bu merak işte. Merak etmezsek bir satır bile okumayız. Merak etmezsek sayfayı çevirmeye üşeniriz, uykumuz gelir, gözlerimiz kapanır, elimiz başucu lambasını söndürmek üzere uzanır. Cinayeti kimin işlediğini merak etmeyeceksek roman okumanın ne anlamı kalır? Katiller, aşktan gözleri kör olmuş iki genç sevgili, kurbanları ise kadının zengin ve kıskanç kocası olabilir mi? Hanımefendi beğenmedi galiba, yüzünü buruşturdu. Haklısınız, ancak okuyucuların çoğu hâlâ böyle klişe öykülere ilgi duyuyor. Yine de, ümitsiz olmamak gerekir, neyse ki arada sırada daha önemli meselelerle ilgilenenler çıkıyor. Uzun lafın kısası, ucuz bir cinayet romanı yazarken de, en derin psikolojik analizleri yaparken de, okuyucuyu meraklandırmak zorundayız. Sonuçta merak duygusunun da katmanları vardır, zeki bir insanın beklentileriyle sıradan bir insanın beklentilerini birbirinden ayırmamız gerekir. Herkes ayırabiliyor mu, diyeceksiniz. Hayır. Ayıramıyor. Piyasa bunu bile anlamayan şaklabanlarla doldu.”

“Yapmayın efendim,” diye bir defâ daha araya girdi kaptanımız. “Misafirlerimizi korkutmayın n'olur. Geceleri güvertede nöbetçilerimiz var, böyle bir hadise söz konusu olamaz.” Sohbeti beş dakika geriden takip ediyordu.

Hikmet Bey yine adamı hiç duymamış gibi konuşmasına devam edecekti ama bu sefer kafası karıştı, ne anlattığını unuttu. “Evet, genelde ucuz romanlardır bunlar, tekstil atelyelerinde çalışan genç kızlar ve yılda, bir hafta tatile çıkan yorgun ev ka-

dınları için yazılır. Bu insanlardan daha kaliteli romanlar okumalarını beklemek saçma olur elbette. Her okuyucunun kapasitesi farklıdır. Aynı şekilde, her yazarın kapasitesi de farklıdır. İsim vermek istemiyorum, yazar diye geçinen bazı soytarıların kapasitesi ancak fotoroman kıvamında saçmalıklar üretmeye yetiyor. Onların yazdıklarına roman demek bile ayıp.”

Zaman geçsin diye yere düşen bezelye tanesini aramaya karar verdim. Kucağımdaki peçeteyi katlayıp tabağımın kenarına bıraktım ve kafamı masanın altına soktum. Herkes görsün istedim, büyük yazarımız konuşurken ben yerde emekliyordum. Yemek salonunu boydan boya kaplayan lacivert halı ellerimi ve dizlerimi acıttı. Yıllardır binlerce kişinin ayakları altında ezilmekten sertleşmiş, zımpara kâğıdı gibi olmuştu. Salonun dört bir ucuna doğru sıralanmış yüzlerce, belki de binlerce cılız masa ve sandalye bacağı gördüm. Cilaları aşınmış masalar, ayakları aksayan iskemleler. Hepsi bu yolculuğun sonunda hurdaya çıkacaktı. Belki de hurda olarak bile değerleri yoktu artık. Bezelye tanesini bulamadım. Masanın altında hiçbir şey yapmadan biraz bekledikten sonra tekrar insanların arasına yükseldim. Sandalyeme oturacağıma çıkıp gitsem, arkama bile bakmasam, kendimi çok daha iyi hissetmez miydim? Hayır, kalıp bu şaklabanlığı sonuna kadar izlemek zorundaydım. Tuhaf bir düşünce takıldı kafama. Bütün şu boş masalarda eski yolcuların hayaletleri oturmuş, meşhur yazarımızın gösterisini benimle birlikte seyrediyorlar mıydı? Yerime oturdum. Kolalı masa örtülerine, gümüş çatal bıçak takımlarına, kenarında geminin arması olan porselemlere bakıp hüzenlenir gibi oldum. Beyaz üniformalarıyla arkamızda süzülen garsonlar tekrar servise başladılar. Hiç olmazsa içlerinden bir tanesiyle iki çift laf etmek, harika yazarımız hakkında biraz dedikodu yapmak isterdim, fakat hepsi son derece profesyonellerdi. Gösteriyi bölmek için işlerini bitirir bitirmez hızla çekildiler. Göz açıp kapayana kadar önümdeki tabak da, bezelye tanelerim de kaybolmuştu.

Yazar beyimiz ise, birazdan başına geleceklerden habersiz, anlamsız düşüncelerini bizimle paylaşmaya devam ediyordu. Gözkapaklarının kenarlarında belirmeye başlayan derin çizgilere ve azalmaya başlayan saçlarına rağmen, bu gece masadaki bütün kadınların en açık saçık rüyalarına konuk olacağına bahse girebilirdim. Sabah o kadınlardan birini kenara çekip, “Dün gece Hikmet Bey ne anlattı da bu kadar etkilendiniz? Nasıl oldu da hiç karşı koymadan kendinizi onun kollarına bıraktınız?” diye sorsam, söyleyecek bir şey bulamayacaklarına emindim. Yazar beyimiz, ne demeye çalıştığını kendisi bile bilmiyordu. Günde yirmi dört saat beyninde dolanan cümleleri rastgele birbiri ardına sıralıyor, sırf konuşmak hoşuna gittiği için, insanlar ne dediğini anlamasalar bile sırf onu susturmaya cesaret edemedikleri için konuşuyordu. Ancak hakkını vermek lazım, söyledikleri arada sırada insanların kulağına hoş geliyordu. Yakışıklı bir adam olmamasına rağmen, havası ve tavırları da kadınların gözüne hoş geliyordu. Ve sevgili yazarımız geri zekâlılarla konuşmaktan sıkılıp sahneyi terk ettiğinde, ardında hep iyi hisler bırakıyordu. Hayranlarına göre iyi hisler. Bana göre ise, keskin, kimseye bir faydası olmayan, osuruk kokusu gibi uçup giden hisler.

Ne mutlu bana ki, bazı günler bu iç sıkıcı gösteriler sırasında ufak tefek aksaklıklar çıkıyordu.

“İmza günlerinde soranlar oluyor,” dedi yeni bir sigara yakarken. “Niye zor okunan romanlar yazdığımı merak ediyorlar. ‘Zamanımı ucuz cinayet hikâyeleri üreterek geçirmemi bekleyemezsiniz,’ diye cevap veriyorum. O işi yapan başka insanlar var. Hiç kimsenin yapamayacağı şeyler beklemelisiniz benden, sadece benim zihnimin üretebileceği şeyler... Size kendi hayatınızı sorgulatacak, kimliğinizi sorgulatacak, yaşadığınız ülkenin havasını, suyunu sorgulatacak romanlar istemelisiniz. Kitabın kapağında benim adımla gördüğünüzde bundan daha azına razı olmamalısınız. Sonuçta aramızda bir tür alışveriş var, siz benden beslenmezseniz, ben de sizden beslenemem. Üzülerek söylüyö-

rum, ne kadar basite indirgesem de çoğu okuyucunun beni anladığını, bırakın anlamayı, dinlediğini dahi sanmıyorum. İmza almaya gelenlere felsefe satmak kolay değildir.”

Havada bir kıpırtı, görünmeyen bir dalgalanma hissettim. Suya atılan cesedin yarattığı şok dalgaları gibi gitgide yaklaşıyordu. Ne olduğunu tarif edemezdim, elbiselerin kıvrımlarındaki hışırtı, sandalyelerin birinden çıkan gıcırta, ya da uykusu açılın diye öksürüp gırtlakını temizleyen yorgun bir yolcu olabilirdi. Henüz şekilsizdi ama usul usul kabarıyor, yağmur bulutları gibi şişiyordu. İyi ki kalmışım diye düşündüm. Başımın zonklamaları bile önemsizdi artık.

Bana göre o gecenin kahramanı, fitili ateşlediği için altın madalyaya hak kazanmış olan kaptanın karısıydı. Bir anlık sessizliği fırsat bilip yazarımızın, *Ölene Kadar* isimli son romanını övmeye koyuldu.

“Bir tanesi hariç romanlarınızı okuyamadığımı söylesem bana çok kızmazsınız değil mi? Bazılarına başladım ama ortasına gelmeden bıraktım. Bazılarını da denemedim bile. Sanki anlaşılmasın diye bilhassa sıkıcı şeyler yazdığınızı düşünürdüm.” Konuşurken Hikmet Bey’le göz teması bozulmasın diye şekilden şekile giriyordu.

“Evet, doğrusunu isterseniz ilk romanlarımın dokusu biraz daha yoğundu,” dedi Hikmet Bey. “Biraz daha zor metinler olduğunu kabul edebilirim.”

“Bakın şimdi, zor roman başka şey, sıkıcı roman başka şey. İkisini birbirine karıştırmamamız lazım. Ama *Ölene Kadar*’a bayıldım. Tek kelimeyle bayıldım. Bitene kadar elimden bırakamadım, günlerce çantamda taşıdım.”

Hikmet Bey, *‘Ölene Kadar’* ismini duyar duymaz elektrik çarpmış gibi irkildi. Sigarayı tutan parmakları belli belirsiz titre-di ama çabucak toparladı kendini. Sevgili yazarımız, kendisini geç kalmış şöhrete kavuşturan son romanı konuşulmaya başlarken hep böyle irkilirdi. Keşke bir fark eden çıksaydı, ‘Hayrola

niye irkildiniz,' diye sorsaydı. Yazarımız kıpkırmızı olsaydı, soğuk soğuk terlemeye başlasaydı.

Ama benden başka fark eden yoktu. Hiç olmuyordu.

Cesaretimi topladım ve ona baktım. Zarif eşine. Gazetecilerin gözünde, “zarif eş” olmaktan öteye gidemediği için haline üzülüyordum. Meşhur yazar ve zarif eşi. Ünlü edebiyatçımız ve zarif eşi. Ödüllü romancı ve zarif eşi. O gece ilk defa bakıyordum ona. Evet, o da fark etmişti bir şeylerin yolunda gitmediğini. Elini usulca kocasının şarap kadehinin yanına koydu, eğer gereksinim duyarsa kolayca uzanıp tutabilsin diye. Ve yüzündeki ifadeyi hiç bozmadan, en nazik bakışlarıyla kaptanın karısını dinlemeye devam etti.

Sahtekâr yazarımız, son bir gayretle kontrolü ele geçirmeye, gösterisine bıraktığı yerden devam etmeye çalıştı. Sigaralı eliyle dumanları savuşturdu. Aynı zamanda iltifatları savuşturuyormuş gibi yorumlanabilecek şık bir hareketti aslında. Bu numaraları çözmeden önce, Hikmet Bey'in övgülerden hoşlanıp hoşlanmadığını hep merak ederdim. Sonra anladım ki, eğer çevresinde okurları varsa, alçakgönüllü bir tavır takınıyor, nazıkçe iltifatları kabul edip hemen konuyu değiştirmek istiyormuş gibi yapıyordu. Özenle tasarlanmış, defalarca provası yapılmış bir numaraydı bu. Arkadaşlarıyla baş başayken iltifat edenlerin ne kadar geri zekâlı olduklarını, romanlarının tek kelimesini bile anlamadıklarını, klişe yorumlarla ve ucuz sözlerle midelerini bulandırdıklarını anlatıp duruyordu.

Tek başına kaldığında ise, bütün övgüleri zihninde defalarca tekrarlayıp zevkten dört köşe olduğuna adım kadar emindim.

Ölene Kadar'ın ilk eleştirisi *Radikal*'in *Kitap* ekinde çıktığı sabah saat yedi buçukta beni aramıştı. Sevinçli miydi, yoksa öfkeden kuduruyor muydu, telefondaki hırıltılı sesinden anlayamadım. Aramasaydı eleştiriden haberim bile olmayacaktı, hazırlanmamıştım kendimi böyle şeylere. Bakkala koşup gazete aldım. “Usta yazarın ününü hak ettiğinin ispatı,” diyordu çift sayfalık

yazıda. “Özellikle anlaşılmasın diye yazılmış gibi duran, fazla ilgi görmemiş tam dokuz romandan sonra, yıllar önceki tahtına geri dönmeye hak kazandı. Hatta yazarın ödüllü ilk romanı ‘*Birinci NesiP*’ bile, *Ölene Kadar*’ın yanında sönük kalıyor.”

İlerleyen günlerde yazıların ardı arkası kesilmedi. Bütün eleştirirler aralarında anlaşmışlar gibi aynı şeyleri söylediler. Hem şiirsel, hem samimi bir anlatım, edebiyat dünyasında uzun zamandır eksikliği hissedilen naif bir duyarlılık, toplumsal sınıfların ve televizyon dizisi kalıplarının dışına çıkabilen inandırıcı bir aşk öyküsü.

Birinci ay *Milliyet Sanat*’a kapak oldu. İkinci ay, edebiyat dergilerinden haber dergilerine, oradan da gazetelerin pazar ilavelerine ve televizyon programlarına atladı. Çok geçmeden sabah kuşağındaki kadın programlarından davetler gelmeye başladı. İnsanlar rahatlamıştı, sürekli ismini duydukları usta yazarın sonunda sevebildikleri ve bitirebildikleri bir romanını bulmuşlardı. Artık içlerini dökebilirlerdi: Eski romanlarından ne kadar nefret ettiklerini gönül rahatlığıyla itiraf ettiler. Yeni yetme entelektüeller en küstah yorumları yaptılar. Hiç utanmadan *Birinci NesiP*’in zamanında aldığı övgüleri ve ödülleri aslında hiç hak etmediğini, yazarın gerçek sesini ancak şimdi bulduğunu ima ettiler. Aradaki on dört yıl boyunca yazdığı romanların adı bile geçmiyordu, onlar kimsenin umurunda olmamıştı, bundan sonra da olmayacaktı.

Bu tarz hakaretlere öfkelenirse de, genel olarak Hikmet Bey’in keyfi yerindeydi. Hakkında çıkan bütün yazıları kesip dosyalıyor, çalışma masasının kilitli çekmecesinde saklıyordu. Kendi gözlemlerimle görmüştüm. Ben de aynı yazıları kesip dosyalıyordum, ama bunu kimseden gizlemeden yapıyordum. Hepsini günde birkaç kere okuyup duruyordum. Otobüste ya da dolmuş kuyruğunda beklerken bile, herkesin gözü önünde cebimden çıkarıp baktığım oluyordu. Bütün o övgüleri Hikmet Bey kadar ben de hak etmiştim. Hatta belki de ondan daha çok hak etmiştim.

Çünkü ben bir hayalettim.

Benim gibilere hayalet yazar denirmiş, ben kendime yalnızca hayalet diyordum. Hayalet taklidi yapan kanlı canlı bir adam, yazar taklidi yapan bir hayalettim. Başkasına ait romanlar yazıyordum.

Ölene Kadar'ın kapağında kırmızı harflerle Hikmet Bey'in adı yazıyordu, tebrikleri o kabul ediyordu ama o kitabın içindeki satırlar aslında bana aitti. Hepsi olmasa da büyük bir kısmı. Romanın bahsi her açıldığında, sahtekâr yazarımızın elinin kolunun titremesinin sebebi de buydu işte. Kendimi tutamayıp herkesin ortasında patlayacağımdan, anlaşmamızı bozup onu rezil edeceğimden korkuyordu.

Asalak!

Ona kalsa, sadece eski romanlarından, bir hayalet edinmeden önce yazdığı o deli saçması romanlardan bahsetmek isterdi.

Neyse ki kaptanın karısının konuyu değiştirmeye hiç niyeti yoktu. “Neydi adı? Birinci zımbırtı... Hayatımda bu kadar sıkıcı, bu kadar içimi bayan bir şey okumadım. Sakın yanlış anlamayın, bunu sizi üzme için söylemiyorum. Söylemezsem dürüst davranmamış olurum. Zaten artık siz de başarınızı ispatladınız, üzülecek bir durumunuz da kalmadı değil mi? Bence kitaplar okunmuyor diye halkımızı küçümsemek lazım. Kabul edersiniz ki, yazarların da suçu var.”

“Her romanımın benim için değeri farklıdır,” diye yanıt verdi Hikmet Bey. “Zaten her romanımı başka bir ruh haliyle yazdığım için, okuyucuların da farklı algılamasını doğal buluyorum. Aslında daha enteresan meseleler var.” Lafı çevirmeye çalışırken bocalamasını, sinirlenmesini, bütün havasının kaçmasını keyifle izledim. Konuşmanın gidişatını kontrol edemediğinde hep yaptığı gibi sigarasını söndürmüş, çakmağıyla oynamaya başlamıştı. Başparmağının tırnağıyla aletin metal yüzeyine hızlı hızlı vurup tık-tık-tık... tık-tık-tık... diye üçlü bir kalp atışı, be-

nim ve zarif eşinin dışında hiç kimsenin duyamayacağı bir mors kodu yollamaktaydı.

Güçlüyken sigarasıyla, güçten düşünce çakmağıyla, yalnızken de çüküyle oynayan Hikmet Bey: Kahraman yazar, attan düşen çocuk ve megaloman ruh.

“Türkan Şoray’la tanıştınız mı?” diye heyecanla sordu kaptanın karısı. “Filminizde oynadığına göre mutlaka tanışmışsınızdır. İtiraf etmem lazım, böyle zamanlarda çok kiskanıyorum yazarları.”

“Benim filmim değil hanımefendi, benim yazdığım romandan uyarlanacak bir film yalnızca.”

“Elbette, ben de öyle demek istedim zaten. Sonuçta filmin adı da *Ölene Kadar* olmayacak mı? Aslına bakarsanız biraz kızıyorum çünkü ömründe eline kitap almamış bir sürü insan, o film sayesinde romanı okudum diye ukalalık yapacak. Böyle nezih ortamlarda rezil olmamak için insanlar nasıl yalan söylüyor, aklınız durur. Bir sayfa bile okumadan hava atan kaç kişi tanıyorum. Hani eski romanlarınızdan biri olsa hak vereceğim ama bu o kadar kolay okunuyor ki, su gibi akıyor.”

Başka bir kadın cesaretini toplayıp lafa karıştı. Kulak tırmalayan ince bir sesi vardı. “Türkan Şoray öteki filmlerinizde de oynayacak mı?”

“Öteki filmler diye bir şeyin olup olmayacağını bilmiyorum hanımefendi. Ben sadece romanlarımı yazıyorum.”

Kaptanın karısı konunun uzmanı olarak cevap verdi. “Siz *Hürriyet*’te Ayşe Arman’ın söyleşisini okumadınız sanırım. Bundan sonraki romanların farklı kahramanları olacağını anlatmıştı Hikmet Bey. Yani *Ölene Kadar*’ın devamını yazmıyor. Dolayısıyla bundan sonraki filmlerde Türkan Şoray’ın oynaması şart değil. Oynasa ne kadar güzel olurdu, değil mi? Hele *Ölene Kadar*’ın devamını yazsanız asıl o muhteşem olurdu. Gazetede diyordu ki, kesinlikle kararınızı değiştirmeyeceksiniz. Gerçekten öyle mi dediniz?”

Hikmet Bey evet manasında başını salladı ve suyundan bir yudum aldı. Nasıl da bütün havası kaçmıştı bir anda. Neredeyse üzülmeye başlayacaktım.

“Niye cinayet romanlarını beğenmiyorsunuz anlamadım,” dedi ince sesli kadın, “Mesela Agatha Christie’ye herkes bayılır. Bulmaca çözer gibi, beyin jimnastiği de yapmış oluyorsunuz. Aşk romanlarının yeri ayrı tabii. *Ölene Kadar*’ı ben de çok sevmiştim. Uzun zamandır okuduğum en etkileyici aşk romanıydı.”

“Benim yazdıklarım aşk romanı demek ne kadar uygun olur emin değilim” dedi ödüllü yazarımız gülümseyerek. “Öyle dediğinizde, gazete bayilerinde satılan ucuz romanlar gibi geliyor insanın kulağına. Hani bir zamanlar beyaz diziler, pembe diziler vardı ya.”

Bu sefer hiç kimse gülmedi.

Artık ne kadar uğraşırsa uğraşsın sohbeti istediği kıvama döndüremeyeceğini biliyordu. Her geçen saniye biraz daha sıkılacaktı, dedikoduyla karışık sorulara cevap vermek zorunda kaldıkça sınırları gerilecekti. Ve ne kadar oradan kaçıp uzaklaşmaya can atsa da, seyircisini hayal kırıklığına uğratmamak için, onları tam kazanmışken tekrar kaybetmekten delicesine korktuğu için uslu uslu yerinde oturacaktı. Çakmağıyla oynayacak ve bu aşağılayıcı sorular bitene kadar dişini sıkacaktı.

Sanırım kaptanımız sohbeti beş dakika değil, yarım saat geriden takip ediyordu. Ne kadar eğlenmeye başladığımızı fark etmemiş olacak, yine gereksiz bir açıklamayla araya girdi.

“Ayrıca suyun içinde olsanız, pervanelerin oluşturacağı akıntının kuvveti yüzünden bir noktada sabit durmanız imkânsızdır,” diyerek gür sesiyle masadaki herkesi, hatta karısını bile susturdu. “Ama maalesef ben romanınızı okumaya henüz fırsat bulamadım, onun için gözden kaçırdığım bazı ayrıntılar söz konusudur, bilemeyeceğim. Her halükarda, sizin gibi bir misafiri ağırlamaktan onur duyduğumuzu bir defa daha belirterek bü-

tün yeni yolcularımıza kendim ve mürettebatım adına hoş geldiniz demek istiyorum. Hepinize hayırlı seyahatler dilerim.”

Bir an kararsız kaldıktan sonra ayağa kalktı. Arka saflarda hazır bekleyen garsonlardan biri koluna doladığı kordonu sala sala bir mikrofon getirip kaptana uzattı.

“Müsaade ederseniz gemimiz hakkında bazı genel bilgiler sunayım ve önümüzdeki üç günün programını açıklayayım,” dedi kaptanımız. “Çoğunuz anlatacaklarını ikinci defa dinliyor olacaksınız ancak bugün aramıza yeni katılan misafirlerimiz olduğu için iki üç dakika sabretmenizi rica ediyorum. Bildiğiniz üzere, bu çok özel yolculuğun ikinci kısmına başlamış bulunuyoruz. Çok özel dememin sebebi malum. Otuz yıl boyunca, aralarında bakanlar, milletvekilleri, büyükelçiler olan binlerce yolcuyu ağırlamış, Akdeniz’in hemen hemen bütün limanlarına demirlemiş olan güzel gemimiz Efes’in son seferi bu. Doğruyu söylemek gerekirse, otuz yıllık bir dostumdan ayrıldığı için tarif edemeyeceğim kadar üzgünüm. Bıyıkları henüz terlemeye başlamış bir delikanlıyken, ilk seferime bu gemide çıkmıştım.”

Durup önüne baktı. Sanırım gözleri dolmuştu ve ağlamamak için kendini zor tutuyordu. Adamcağızın elinde mikrofonla şu acayip haline ağlasam mı, gülsem mi karar veremedim.

“Anılarımla başınızı şişirmeyeceğime dair karıma söz verdim... Dediğim gibi, artık yolculuğumuzun ikinci kısmına yani İstanbul’a dönüşümüze başladık. Bildiğiniz gibi, Doğu’nun Batı’yla buluştuğu güzel şehrimiz İstanbul’dan yola çıkmalı altı gün oldu. Bu altı günde, önce Atina üzerinden Napoli’ye ve oradan da Cenova’ya vardık. Mevsim normallerinin epey üzerinde seyreden havanın tadını hep birlikte çıkardık. Leziz yemekler yedik. Ayakkabı almayı çok seven bazı misafirlerimiz olduğunu öğrendik. Şaka yapıyorum efendim, lütfen gücenmeyin. Hep birlikte güldük, eğlendik ve dediğim gibi bugün itibarıyla dönüş yolculuğumuza başlamış bulunuyoruz. Bu sabah Napoli Limanı’ndan aramıza üç yeni misafirimiz katıldı. Yola çıktığımızdan daha ka-

labalık geri dönüyor olmak da gezimize ayrı bir hoşluk katıyor. Eğer masamızda şair ruhlı misafirlerimiz varsa, belki bunun hakkında bir iki dize yazmak isteyebilir.”

Adamın sesi kendi halindeyken bile yüksek çıkıyordu, bir de mikrofona konuşunca boş salondaki tabaklar ve bardaklar titreşmeye başlamıştı. Dalgınlığından mıdır nedir, kulak zarlarımızı patlatmak üzere oluşunu hiç umursamadan devam etti.

“Efendim, güzel gemimiz Efes, 1969 yılında İtalya’da suya indirilmiş ve 1971 yılında devletimiz tarafından satın alınmıştır. Zamanının en lüks ve en modern gemilerinden biri olmakla kalmayıp, kendi sınıfının hâlâ seferde olan tek örneğidir. Belki de örneğiymi demem lazım... Evet, ne diyorduk -arada sırada kendimi tutamayıp böyle duygusallaştığım için lütfen beni affedin- evet, Efes gemimiz, 35 bin gros ton ağırlığında ve 180 metre uzunluğundadır. İki güvertesi, birisi çocuk havuzu olmak üzere iki yüzme havuzu ve geniş bir güneşlenme terası bulunmaktadır. Klimalı ve kapalı devre müzik yayınlı beş yüz adet kamaramız, siz değerli misafirlerimize yolculuğunuz boyunca her türlü konforu sunmak üzere özel olarak hazırlanmıştır. Bu arada, merkezi klima tesisatımızdaki arızanın giderilmesi için çalışmaların devam ettiğini de belirtmek isterim. Mühendislik harikası *Denny Brown* stabilazörleri sayesinde, en dalgalı denizlerde bile hiç sallanmayacak şekilde tasarlanmış olan gemimizde, mide bulantısı, deniz tutması gibi dertleriniz asla olmayacaktır. Bu özel yolculuğumuzda, sinema ve spor salonlarımız başta olmak üzere, kapalı salonlarımızın bazılarında siz değerli misafirlerimize maalesef hizmet sunamıyoruz. Çünkü görmüş olduğunuz gibi, başka gemilerde değerlendirilecek eşyaların büyük bir kısmı, geçtiğimiz haftalarda sökülerek- her neyse, sözü daha fazla uzatıp sizi de üzmem istemiyorum. Dediğim gibi, bundan sonra Ege’nin incisi güzel İzmirimize varana kadar hiç demir atmadan yol alacağız. Normal hava şartlarında, kırk sekiz ile elli saat sonra İzmir Limanı’na yanaşmayı hedefliyoruz.

Birkaç saat mola verdikten ve İzmir’de gemiden incek yolcularımızı uğurladıktan sonra rotamızı İstanbul’a çevireceğiz. Bir aksilik çıkmazsa, üçüncü günün akşamına doğru yolculuğumuza tamamlamış olacağız. Sizin de bildiğiniz üzere hem yolcu, hem de mürettebat olarak fazla kalabalık değiliz, bu nedenle gün içerisindeki eğlencelerimizin bir kısmını maalesef gerçekleştiremiyoruz. Yine de keyifli ve konforlu bir yolculuk geçirmeniz için elimizden gelen her şeyi yapmaya devam edeceğimizden hiç şüpheleniz olmasın.”

Seçkin grubumuzun bütün çabalarına rağmen alkışlar o koca salonun boşluğunda ne yazık ki pek sönük kaldı. Kaptan mikrofonu hoparlörleri patlatacak bir gürültüyle kapatıp yerine oturduğunda tatlı servisi başladı. Aynı anda Hikmet Bey karısının kulağına bir şeyler fısıldadı ve kahvesini bir dikişte bitirdi. Karısıyla birlikte izin isteyip kalktılar Kaptanın karısının o geceki tombala partisi davetini nazikçe geri çevirdiler ve aceleleri varmış gibi salonu terk ettiler.

Arkalarından bakan kadınlardan bir tanesi, yazarın ne kadar boylu poslu bir adam, karısının da son derece hoş bir kadın olduğunu söyledi. Kocasını onaylarcasına başını salladı, sonra da kaptana dönüp *Denny Brown* stabilazörler hakkında bir soru sordu.

Bir-iki dakika geçmeden herkes yeni sohbetlere dalmıştı.

Yemek salonu boşaldıktan sonra bile inatla yerimden kıpırdamadım. Biraz sabredip beklersem ufak bir mucize gerçekleşebilir diye anlamsız bir hisse kapılmıştım. Sanki herkes hatasını anlayıp geri dönecek, henüz ağızlarına bir lokma yemek koymamış gibi hevesle yerlerine oturacaktı. Garsonlar masalara temiz örtüler serecek, hiç kullanılmamış tabakları, pırıl pırıl çatalları bıçakları önümüze dizecekti. Keyifle, huzur içerisinde akşam yemeğimizi yiyecektik. Hiç kimse meşhur yazarımıza haber vermemiş olacaktı. O asalak, geminin karanlık bir köşesine saklanıp

sabaha kadar somurtabilirdi istiyorsa. Duvarlarla konuşup iste-
diği kadar züppelik yapabilirdi. Umurumuzda bile değildi.

Masada benden başka yalnızca bir karı koca kalmıştı. Sek-
senlerinde olduklarını tahmin ettiğim ve benden daha sağlıklı
görünen bir çift. Yemek boyunca çok fazla dikkatimi çekme-
mişlerdi, sadece diğer yolculara kıyasla daha neşeli olduklarını
sezmiştim. Şimdi ise herkesten ne kadar değişik bir tarzları ol-
duğunun farkına varıyordum. Bir kere, çok şık giyinmişlerdi.
Fakat kadının üzerindeki elbise de, adamın gömleği ve papyo-
nu da herhalde elli yıl öncesine aitti. Yine de, en güzel kıyafet-
lerini bir kere daha giydikleri için o kadar mutlu bir halleri var-
dı ki, ikisine de kanım kaynadı. Kadın gençliğinde bir sürü er-
keği kendine âşık etmiş olmalıydı. Belli ki uzun boyluydu ve
beli incecikti. Bir kuğu kadar zarif hareket ediyordu. Parlak gü-
müş rengi topuzu ve küçük pırlanta küpeleriyle tam bir ha-
nımefendiydi. Adam ise onun yanında koca göbekli bir pengue-
n gibi kalıyordu. Çok zeki ve güler yüzlü bir penguen. Öyle
keskin bakışları vardı ki, yüzündeki ifade bir şey söylerken, göz-
lerinin içindeki pırıltı ile aslında tam tersini düşündüğünü bel-
li ediyordu. Torununu yaramazlık yapmaya teşvik eden haşarı
dedelere benziyordu.

Göz göze geldiğimizde nazikçe kendilerini tanıttılar: Kıymet
ve Arif Katipoğlu.

Arif Bey, gözlük camlarının ardından iri iri bakan gözlerini
üzerime dikip gülümsedi. “Yemekte çok sıkıldınız galiba,” de-
di. Açık verip vermeyeceğimi yokluyordu sanırım.

“Yok sıkılmadım,” dedim. Yalan söylediğim o kadar belliydi
ki kendimi tutamayıp gülmeye başladım. “Peki, itiraf ediyorum.
Katil olacaktım az kalsın.”

“Yahu sizin gibi genç bir delikanlının böyle antika bir ge-
zide ne işi var söyler misiniz? Tatile çıkmış olamazsınız. Etraf
bizim gibi moruklarla doluyken çapkınlık peşinde de olamaz-
sınız.”

“Esağfurullah,” dedim. “Hiç de genç sayılmam. Tatil de değil, iş gezisi demek lazım.”

Kaşlarını kaldırdı ve anladım der gibi ağır ağır başını salladı. Gözleri ise, “Niye böyle dolambaçlı cevaplar veriyorsun?” diye soruyordu.

“Patronum istediği için buradayım,” dedim. “Yolculuk boyunca çalışmayı düşünüyör, o yüzden benim de yanında olmam gerekiyor.”

Yeniden başını salladı.

“Hikmet Bey’le çalışıyorum. Onun asistanıyım.”

“Tamam, şimdi oldu! Bu sabah gemiye binen yolculardan birisiniz. Biz de sizi daha önce görüp görmediğimizi hatırlamaya çalışıyorduk...”

“Ne kadar güzel,” dedi Kıymet Hanım. “Çok heyecanlı olmalı, böyle meşhur bir yazarla çalışmak.”

Kocası içimden geçenleri okuyup benim yerime cevap verdi. “Yok yahu, patronun böylesi insanı ülser eder.”

“Çok ayıp Arif Bey, yaşlandıkça dedikoducu kadınlara benziyorsunuz,” diye şakayla karışık çıkıştı Kıymet Hanım.

“Bunun dedikoduyla filan alakası yok efendim. Bazı istisnalar dışında kimse sevmez patronunu. Aklı başında hiç kimse sevmez. Görmediniz mi adamın tavırlarını? Kibirinden çatlayacaktı neredeyse.”

“İyi de siz pek severdiniz patronunuzu.”

“Hâlâ da seviyorum. Aşkolsun, ben de aynı şeyi demiyör muyum zaten? Bizim gibiler istisnadır. Bin kişide bir tane çıkar. Geri kalanıyla yalnızca vazife icabı iyi geçinilir. Siz söyleyin delikanlı, yanlış mı biliyorum?”

“Haklısınız, bazen iyi geçinmek için epey çaba harcamak gerekiyor.”

Arif Bey karısına “bak gördün mü?” der gibi gülümsedi. İki si de çok eğleniyordu ama niye olduğunu çözemedim. Ya meş-

hur bir yazar hakkında dedikodu yapmak hoşlarına gitmişti, ya da henüz çözemediğim bir şekilde benimle dalga geçiyorlardı. Neredeyse adamın gazeteci olduğundan, ağızından laf almaya çalıştığından şüphelenecektim.

“Ama arada sırada o da bana gıcık oluyordur eminim,” dedim. “Saatlerce aynı odanın içinde kapalı kalınca bazen ikimiz de ister istemez birbirimizin sinirine dokunuyoruz.”

“Kusura bakmayın, hakikaten bilmediğim için soruyorum,” dedi Kıymet Hanım. “Ne demektir asistanlık? Ne iş yapıyorsunuz tam olarak?”

“Aslında sekreterlik yapıyorum efendim,” diye cevap verdim. “Hikmet Bey’in yazdıklarını temize çekiyorum, bilgisayara geçiriyorum, öyle şeyler. Pek işe yaradığım söylenemez.”

“Hadi oradan! İşe yaramasanız burada olmazdınız,” dedi Arif Bey.

“Siz de edebiyatla ilgileniyor musunuz? Kendiniz de yazıyor musunuz?” diye sordu Kıymet Hanım.

“Hayır, geçici bir iş bu benim için. Asıl işim değil.”

Arif Bey yine gözlerini üzerime dikti. “Asıl işiniz nedir?”

Asıl işim nedir? Buna cevap vermek kolay değildi işte. Aslında artık cevabı ben de bilmiyordum ve niye bilmediğim hakkında uzun uzun açıklamalar yapacak enerjim kalmamıştı. “Birkaç şirkette çalıştım daha önce,” dedim. “Farklı sektörlerde... Kısa bir süredir de Hikmet Bey’le çalışıyoruz.”

“Yeni başladınız bu asistanlık içine öyleyse,” dedi Arif Bey.

“Bir yıl oldu. Biraz geçti bir yılı...”

Başımı salladı. Çok garipti, onların yanında kendimi daha önce hiç hissetmediğim kadar rahat hissettiğimin farkına vardım. Fakat bir yandan da, az da olsa bir huzursuzluk vardı içimde. Sanki aklımdan geçenleri okuyorlardı, yalan söylersem ya da kaçamak bir cevap verirsem hemen anlayacaklardı ve çok utanacaktım. Benimle ilgili her şeyi biliyorlardı. İkisinin de gözlerinin içine o şekilde bakmalarının başka bir açıklaması olamazdı.

Elbette bunlar saçma sapan düşüncelerdi. Bütün gün koşuşturmuşum ve çok yorgundum.

“Maalesef size kötü bir haberim var,” dedi Kıymet Hanım. “Kaptanımız deminki konuşmasını her gece bir posta tekrarlıyor. Hem de kısaltacağına iyice uzatarak...”

“Bir de bana dedikoducu diyorsunuz,” diye homurdandı Arif Bey.

Kadın kocasına aldırmadan neşeyle devam etti. “Biliyor musunuz, biz bu seyahati yılbaşı piyangosunda kazandık. Gülmeyin, hakikaten piyangodan çıktı. Aramızda kalsın, televizyon çıkmadı diye başta bir parça üzülmüştüm. Bu kadar iyi vakit geçireceğimizi ikimiz de tahmin etmemiştik.”

“Her halükarda otomobil çıkmasından daha iyidir,” dedi Arif Bey.

“Elbette daha iyidir. Otomobil çıksaydı başka birisiyle hediyelemizi değiş tokuş etmeye mecbur kalırdık.”

“Televizyondan da iyidir.”

“Siz hoşlanmıyorsunuz Arif Bey ama ben arada sırada bakıyorum. Her şeyi daha büyük gösteren televizyonlar varmış şimdi.”

“Önümüzdeki sene inşallah!”

“Bu arada, dünkü hırsızlık hadisesini duydunuz mu?” diye bana döndü Kıymet Hanım ama lafı yarım kaldı.

Tam o sırada, bir garson kulağıma eğilip Hikmet Bey’in alt güvertede beni beklediğini söyleyince izin istemek zorunda kaldım. “Mesai saatlerimiz biraz tuhaf gördüğünüz gibi,” dedim ayağa kalkarken.

Şimdi düşünüyorum da, niye böyle bir laf ettiğimi bir türlü anlamıyorum. Halime üzülünler, “Bu saatte iş mi olurmuş?” desinler, kahvemi bile içmeme izin vermeyen o hıyarı ayıplasinlar mı istiyordum? Ya da suratıma tükürsünler, “senin gibi adama da ancak kölelik yakışır,” desinler, “yazıklar olsun, boyundan utanmıyorsan yaşından utan, senin yaşındakiler koca koca şirketleri idare ediyorlar,” desinler diye mi bekliyordum?

Hiçbir şey demediler. Tatlı tatlı iyi geceler dilemekle yetindiler.

Yemek salonu, geminin en üst katında, kış tarafındaydı. Çift kanatlı cam kapılardan geçip kare şeklinde bir hole çıktım. Ortalık leş gibi kızartma yağı kokuyordu; mutfağın havalandırma sistemi de çalışmıyordu demek ki. Holün ortasında durup mavinin farklı tonlarında parlak mozaik taşlarıyla yapılmış duvar desenlerine baktım. Çocuk kitaplarından fırlamış yelkenli gemiler, dalgalı denizler ve şişman bulutlar... Yere ise dört yönü gösteren oklarıyla dev bir pusula resmi çizilmişti; eski haritaların köşelerinde bulunan tarzda, süslü püslü, çirkin bir şey. Güneye bakan okun ucunda yemek salonu, kuzeye bakan okun ucunda ise Mavi Salon vardı. Mavi Salon denen yerin adını, kapının tepesindeki tabeladan öğrenmiştim. Gemimizdeki her kapının üzerinde ya bir numara, ya da bir tabela bulunması, neden bilmiyorum ama daha en baştan sinirime dokunmaya başlamıştı.

Batıyı gösteren okun ucunda, alt kata inen kocaman fiyakalı merdiven başlıyordu. Basamaklar yarı yolda iki kola ayrılıp kıvrılıyor ve geminin tam ortasındaki lobide tekrar birleşiyordu. Doğuyu gösteren okun ucundaki kapıdan üst güverteye çıkılıyor olmalıydı. En azından tepesindeki tabelada öyle yazıyordu. Fakat tabelanın altına seloteyle bir dosya kağıdı yapıştırmışlardı: “Arızalı! Üst güverteye çıkmak için Mavi Salon’daki kapının kullanılması önemle rica olunur.”

Üç yanı güverteye bakan pencerelerle çevrili Mavi Salon’da in cin top oynuyordu. Kimse olmadığı için ışıkları açmaya bile gerek görmemişlerdi. Güverteyi aydınlatan ampullerin ışığı, lekeli perdelerden süzülüp içerideki bütün yüzeyleri kıpır kıpır oynatan gölgelerle kaplamıştı. Neredeyse birbirinin üzerine çıkacak kadar dip dibe duran mavi koltuklar ve alçak sehpa, oldukları yerde kendi kendilerine gıcırıyorlardı. Belki de geminin gövdesinden çıkıyordu o sesler. Her nefeste insanın genzini ya-

kan yapışkan bir koku vardı, küf ve nem kokusunun karışımı, üzerine bir de eski mobilyaların tozlu kokusu çökmüştü.

Salonun en ucundaki kapıdan kendimi dışarıya attım. Tek sıra halinde yan yana dizili, hepsi karanlık sulara bakan ahşap şezlongların önünden yürüdüm. Rüzgâr, dalgaların tuzlu suyunu üzerime savurdukça sırtımdaki kalın ceket bile gecenin soğuşunu kesmiyordu.

Geminin burnuna yakın bir yerde gördüm onu. Tepesinde parlak ışıklar yanan iki kalın direğin arasında kuytu bir yer bulmuş, küpeşteye dayanmıştı. Tek başınaydı. Omuzlarındaki şal benim ceketimden daha inceydi, yine de üşüymüş gibi bir hali yoktu. Ayak seslerini duyunca usulca sigarasını sakladı. Başkalarının onu sigara içerken görmesinden nefret ederdi. Işıklar yüzümü aydınlatınca beni tanıdı, rahatladı ve tekrar denize doğru döndü.

“Seni beklerken sıkıldı,” dedi Merve. “Söylene söylene kamaraya gitti.”

“Tahmin ettim,” dedim.

Ceketimi çıkardığımı görünce başını salladı. “Hayır istemiyorum.”

Sigarası dudaklarının arasında titredi. Dumanı üfleyene kadar ikimiz de bekledik.

“Yemekte çok gergindi değil mi?” diye sordu.

“Hiç gergin değil, aksine çok rahattı. Yine herkesi kendine hayran bıraktı. Hatta öfkelenmesi bile havasına hava kattı,” dememi istiyordu sanırım.

“Her zamanki gibiydi,” dedim.

“Her söyleneni kafaya takan bir adam olmasa istediği kadar konuşsun, umurumda değil. İstiyorsa sekiz saat hiç susmadan ortaçağ edebiyatı anlatsın, herkes sıkıntudan patlasın. Ama kafaya takıyor. Sonra da... İşte hep aynı şey.”

“Aslında bir iki Türkan Şoray anısı anlatsa hiç fena olmaz...”

“Daha tanışmadı bile kadınla. Tanışacağını da hiç sanmıyorum.”

“İstese uydurabilir. Kim bilecek? Zaten işi bu değil mi?”

“İşi roman yazmak. İnsanlara sinema yıldızlarıyla ilgili dedikodular anlatmak değil!”

“O zaman kamarasından hiç çıkmasın,” dedim. “Hatta evden de çıkmasın. Hiç kimseyle konuşmasın.”

“Yapmak zorunda. Yayınevi bastırıyor. Yapma Murat, bilmiyor musun sanki?”

“Bence yine de bir iki Türkan Şoray anısı fena olmaz.”

Gözlerini kısıp yüzüme baktı. Sonra kafasını çevirdi.

“Çok fazla bekletme,” dedi. “Zaten sabahtan beri sinirleri tepesinde.”

Rüzgâr, saçının bir kıvrımını yanağına doğru savurdu. Uzanıp dokunmak istedim. Küpeştenin üzerinden sarkıp sigarasını dalgalara doğru fırlattı. Sonra başını gökyüzüne çevirdi. “Nerede olduğumuzu biliyor musun?”

“Hiç fikrim yok.”

“Yıldızlara bakıp söyleyemez misin?”

Omuzlarımız neredeyse birbirine değecekti. “Keşke öyle yeteneklerim olsaydı. Hem bu gece yıldız da yok.”

“Denizciler eskiden böyle yıldızsız gecelerde yollarını nasıl bulurlarmış peki?”

“Bulamazlarmış. Kör balinalar gibi oldukları yerde dönüp dururlarmış.”

“Hiç komik değil,” dedi. Ama gülümsediğini gördüm.

Birkaç dakika konuşmadan öylece durduk.

“47 numarada bekliyor seni,” dedi. “Çalışma odası niyetine bir kamara daha tutmamızı istedi. Siz çalışırken ben rahatıma bakayım diye. Neyse ki gemi kalabalık değil, sorun çıkmadı.”

“Ne kadar da düşünceliymiş,” dedim.

Sürekli lobide bekleyip yolculara yardımcı olan kızların tarifini dinledikten sonra, kapıların üzerlerindeki numaraları sayarak kırmızı halıları solmuş dar koridorlarda yürüdüm. Kör bali-

nanın nefes borusu, dedim kendi kendime, ya da yemek borusu. Bundan böyle hiçbir işe yaramayacak onlarca boş kamaranın önünden geçtim. Bütün kapıları tek tek açıp içeriye bakmasam da kamaraların boş olduğunu hissedebiliyordum. Tabii yanılıyordum da olabilirdim. Belki de her kapının ardına sinmiş sessizce bekleyen şeyler vardı. Ayak seslerimi dinleyerek geçip gitmemi bekleyen, nefes alıp vermeyen şeyler. Başka türden hayaletler. O kamaralarda uyuyup uyanmış, bazen de uyanamamış yolcuların kalıntıları. Bu düşünceler, kaşımamam gereken bir yaranın kaşıntısı gibiydi. Önünden geçtiğim her kapıyı açmak, karşıma ne çıkacağını öğrenmek istiyordum ama insan şansını fazla zorlamamalıydı. Eskiden böyle değildim, batıl inançlarım yoktu. Bu gidişle yakında hortlaklara, yatırlara, kem gözlere ve kadere de inanmaya başlayacaktım herhalde.

Aklım bunlarla meşgulken kendimi 47 numaralı kamaranın önünde buldum.

Hikmet Bey'le tanışalı on dört ay olmuştu. Daha önce adını duymuştum, kitapçıların raflarında romanlarını da görmüştüm ama yazdığı hiçbir şeyi okumamıştım. Adamın tipinin neye benzediğini bile bilmiyordum. On dört ay önce, yine böyle bir kapalı kapının önünde durmuştum ve tanışmak üzere olduğum kişiyi gözümde canlandırmaya çalışmıştım. İhtiyar, göbekli ve hiç gülmeyen birisi belirmişti gözümde. Sıkıcı romanların yazarı başka nasıl olabilirdi ki?

Değerli yazarımızın çalışma odasına girdiğimde yanıldığımı kabul etmek zorunda kaldım. Önündeki kâğıtlardan başını kaldırıp açık renkli gözleriyle bakan adam, benden en fazla beş yaş büyüktü. Ayağa kalktığı anda, inadıma yaparmış gibi kemerini düzeltti ve gözüm ister istemez dümdüz karnına takıldı. Pekâlâ, ihtiyar değildi, göbekli de değildi.

Elini uzattı. Kolu, avucundan dirseğine kadar bandajlıydı. Duraksadığımı fark etti.

“Merak etmeyin, özellikle canımı acıtmak gibi bir niyetiniz yoksa bir şey olmaz,” dedi. Ve hiç beklemediğim bir güçle kavradı elimi. Gülümsemedi. Nezaket gereği gülümseyen birisi değildi Hikmet Bey. İlk iki tahminimde çuvallamıştım ama en azından üçüncüsünü tutturmuştum.

Uzun uzun sohbet etmeye niyeti yoktu. Nasıl merdivenlerden düşüp bileğini sakatladığımı gayet kısa cümlelerle anlattı. Doktoru en az iki ay kalem tutmasını ve daktilo kullanmasını yasaklamıştı. Bilgisayarlara el sürmemek gibi bir ilkesi vardı. Bu yüzden üzerinde çalışmakta olduğu *Ölene Kadar* isimli romanı yarım kalmıştı.

“Yazmama yardım edecek birisine ihtiyacım var,” dedi. “Gerktiğinde bütün zamanını bana ayıracak birisine. Ne kadar ücret istersiniz böyle bir iş için?”

Lafi hiç uzatmadan buraya getirmesine şaşırılmıştım. Ya hakkimda her şeyi önceden öğrenmişti, ya da kimin nesi olduğum umurunda bile değildi.

“Açıķçası daha önce böyle bir iş yapmadığım için ücretleri bilmiyorum,” dedim.

“Ayda iki bin beş yüz dolar, net, sizi tatmin eder mi?”

O paranın yarısına – değil yarısı, beşte birine bile itiraz etmezdim. Başımı sallayarak, evet dedim. Serinkanlı bir ifade takındığımı umuyordum ama aslında kalbim epey hızlı atmaya başlamıştı.

“Pekâlâ,” dedi. “Hemen başlayalım öyleyse.”

Hikmet Bey’in yanında çalışmaya başladığım ilk hafta hiç de kolay geçmedi. Yazmaya çalışırken yanında birisinin olmasından ne kadar rahatsız olduğuy her halinden belliydi. Varlığım işini kolaylaştıracağına zorlaştırıyordu. O kadar yavaş ilerliyorduk ki, en verimli günlerinde bir paragraftan fazla yazamıyorduk. Çalışma saatlerinin çoğuy bir gün önce yazdıklarını defalarca okumak-

la, her cümleyi, hatta her sözcüğü değiştirmekle geçiyordu. Kafasını bir türlü toparlayamıyordu. Ne zaman yeni bir cümleye başlasa, iki kelime sonra tıkanıyor, dikkati dağılıyor, cümleyi tamamlayana kadar dakikalarca can çekişiyor, yüzü şekilden şekile giriyordu. Sonra, yazdırdıklarını beğenmeyip sildiriyor ve baştan başlıyordu.

Bu debelenmeler sırasında aslında ne kadar rahatsız olsa da ben odada yokmuşum gibi davranırdı. Sanki tek başınaydı ve kendi kendine yüksek sesle konuşuyordu. Saatler boyu yüzüme bile bakmadığı olurdu. Aslında beni yok saymakta haklıydı, o günlerde bir robottan farkım yoktu. Hiç tepki vermeden komutları bekliyor, söylenenleri yazıyor, üzerini karalıyor ya da monoton bir sesle okuyordum.

İkinci haftanın sonlarında, sanırım bana biraz alışmaya başlamıştı. En azından konuşurken arada sırada yüzüme bakıyordu. Daha önceki romanları yazarken böyle zorlanmadığını, bu şekilde çalışırken bir türlü konsantre olamadığını, zaten yazdığı şeyden de başından beri pek emin olmadığını anlatmıştı.

“Aslına bakarsan bu iyiye alamet, emin olsam işte o zaman bir terslik var derdim,” diyerek yüzünü buruşturmuştu. “Umarım bir iki güne atarım bu sıkıntıyı üzerimden.”

Bana içini mi dökmüştü, yoksa sadece içinde bulunduğumuz durumu mu özetlemişti karar verememiştim. Kafam karmakarışık; benden nasıl bir hizmet beklediğine emin olamıyordum. Dertlerini anlatacağı bir ruh doktoru mu, sürekli azarlayıp rahatlayacağı bir şamar oğlanı mı, yoksa onu gaza getirecek bir antrenör mü arıyordu, anlamamıştım. O kadar para verdiğine göre belki de bunların hepsini birden olmamı istiyordu. Ya da tam tersi, ağzımı açtığım anda beni kapının önüne de koyabilirdi. Kararsız kaldığım için bir süre daha hiç tepki vermemeye devam ettim. Fakat o umursamaz görünen halim, Hikmet Bey’in gitgide daha çok sinirine dokunmaya başladı. Benden hiç hoşlanmadığı bakışlarından belliydi.

Oysa içimden geçenleri bilse, hiç de kayıtsız olmadığımı anlardı. Başka birisinin sıkıntılarını seyretmek, dertlerini dinlemek, hatta yavaş yavaş o dertleri sahiplenmek, sorumluluk hissetmeye başlamak bana ilaç gibi gelmişti. Sabahları uyandığında midem bulanmıyordu, gece uykuya dalmaya çalışırken saatlerce yatakta dönüp durmuyordum. Kafamı başka şeylere takmama zaman bırakmayan yeni bir şey vardı hayatımda. Evdeki kirli duvarların arasının dışında zamanımı geçirdiğim yeni bir yer vardı. Hikmet Bey'in sabah güneşi alan çalışma odasına sırf alışmakla kalmamış, sevmeye de başlamıştım. Pencerelelerinden bakınca dışarıda ağaçlardan başka hiçbir şey görünmüyordu. İçeride ise, eski ve sade ahşap mobilyalar, raflarına yüzlerce kitabın istiflendiği dev bir kütüphane, çok değerli olduklarını tahmin ettiğim ipek halılar, sırf plak çalan bir müzik sistemi ve soğuk günlerde ellerimizi ısıtan bir şömine vardı. Her sabah odaya girdiğimde, karısının masaya bıraktığı tepside bir termos kahve ve ılık açmalarla poğaçalar buluyordum.

Ben kendimi iyi hissettikçe, Hikmet Bey kendisini kötü hissetmeye başlamıştı. Benim yüzümden demek doğru olur mu emin değildim. Günler geçtikçe daha çok tıkanı, romanın karakterlerinden, kurgusundan, öyküsünden, her şeyden nefret eder oldu. Onun soluyacağı havayı ben emiyor, nefes almasını engelliyordum belki de.

Kendi içimdeki boşluğu doldururken onun içini kazıp oyuyordum.

Derin bir nefes alıp kapıyı ittim. Koridordaki floresanların keskin beyaz ışığının ardından içerideki loşluğa gözlerimin alışması birkaç saniye sürdü. 47 numaralı kamara, yetmişli yıllardan kalma modern bir evin salonuna benziyordu. Demek ki geminin en pahalı süitleri böyleydi. Parayı bastıranların kendilerine ait özel balkonları bile vardı. Sürgülü cam kapı açıldı. Rüzgârda

dalgalanan perdelerin arasında bir görünüp bir kaybolan mürekkep rengindeki denize baktım. Hikmet Bey, manzaraya dönük duran deri kanepeye uzanmıştı. Gömleğinin yakasını iyice açmış, kollarını sıvamıştı. Siyah kösele ayakkabıları daha ilk kez giyilmiş gibi gıcır gıcır parlıyordu, tabanlarında bile en ufak bir iz yoktu. Gözlerini ışıktan korumak için bir koluyla yüzünü kapamıştı. Oysa sadece köşedeki ufak okuma lambası yanıyordu. Sıgarasının külünü haliya silkeledi.

“Beni beklememesini, uykusu gelince yatmasını söyledin mi?”

“Hayır,” dedim. “Gidip söyleyeyim mi?”

Kolunu yüzünden çekip dik dik suratıma baktı. “Gerek yok,” dedi ve başının altındaki yastığı düzeltti. “Dickens’in romanlarının tefrikalar halinde yayımlandığını biliyor muydun? Onbinlerce kişi akıl almaz bir tutkuyla takip etmiş üstadın yazdıklarını. Bir sonraki bölümün çıkacağı günü ipele çekerlermiş. Toplantılarda, aile meclislerinde, hanlarda, lokantalarda uzun uzun tartışır, öykünün devamında ne olacağına dair tahminler yürütürlermiş. Bazı karakterleri kendi ailelerinden biri gibi sever, bağlarına basarlarmış. Hiç öğretilmediler mi bunları okulda?”

“İlk defa duyuyorum.”

“Charles Dickens’ı mı?”

“Hayır, öyle bir yazar olduğunu biliyordum.”

“On dokuzuncu yüzyılda romanların hemen hemen hepsi böyle tefrikalar halinde yayımlanmış,” dedi. “Sırf Dickens değil, Dostoyevski, Tolstoy, aklına kim gelirse...”

“Bunların benimle bir ilgisi var mı?”

“Amerikan televizyon dizilerinin atasının Dickens ve Ruslar olduğunu düşünmek enteresan değil mi?”

“Öyledir herhalde,” dedim. “Evet, aslına bakarsınız çok enteresan.” Bu da başka bir oyunumdu. Meşhur yazarımızın ukalahlıklarına katlanabilmek için bazen her dediğini sahte bir yalalıklıkla onaylıyordum. Onunla dalga geçtiğimi anlasa da bir şey diyemiyordu.

“Peki, romanları böyle parça parça okumanın insanlara niye cazip geldiğini hiç düşündün mü? Ya da televizyondaki o bitmek bilmeyen dizileri seyretmenin?”

Sıkıntıyla içimi çektim. “Bilmiyorum. Heyecanlı olduğu için mi? Yapacak başka bir şey bulamadıkları için mi?”

“Günün birinde her şeyin daha iyiye gideceğine inanmak istedikleri için. Şu anda hayatları ne kadar zorluklarla dolu olursa olsun, ileride mutluluğa kavuşacaklarına inanmak istedikleri için. Tıpkı o dizilerdeki kahramanlar gibi...”

Sehpanın üzerinde duran dosyayı işaret etti. Yeni romanın dosyasını. *Ölene Kadar*’dan sonraki ilk romanın. Herkesin dört gözle beklediği, yayınevinin dudak uçuklatan bir avans vererek daha yazılmaya başlanmadan satın aldığı romanın...

İlk bölümün taslağını sabah gemiye biner binmez ona teslim etmiştim. Dosyanın kapağını araladım. Dolmakalemlle yazılmış sözcüklere göz gezdirdim. Hikmet Bey’in hafif sağa yatık, düzgün ve fiyakalı elyazısı artık çok tanıdıktı. Sabah benim verdiğim sayfalarda da aynı sözcükler vardı, ama adi bir tükenmez kalemle yazılmıştı ve elyazısı bana aitti. O kâğıtların külleri çoktan denize dökülmüş olmalıydı.

Hikmet Bey’in birinci ve en önemli kuralı buydu: Asla benim elyazım saklanmayacaktı.

Ona verdiğim taslağı okuyup üzerinde ufak tefek değişiklikler yapar, pahalı dolmakalemi ve kendi elyazısıyla temize çekip bana geri verirdi. Çoğu zaman tek bir sözcüğü bile değiştirmemiş, benim yazdıklarımı satır satır kopya etmiş olurdu. O sayfaları bilgisayara geçirirdim. Benim ve onun dışında hiç kimsenin bilmediği, varlığından bile haberdar olmadığı orijinal taslağı okur okumaz imha ederdi. Sonunda, geriye bir tek onun elyazısıyla yazılmış sayfalar ve metnin bilgisayarda temize çekilmiş hali kalırdı. Benim yazdığım, onun yazdığı ve tekrar benim yazdığım bir metin. Bir süredir bu şekilde çalışıyorduk.

“İlk tefrikayı okudum,” dedi. “Böyle bir öykü çıkacağını beklemiyordum. Karakterler daha çocuk sayılır.”

“Haklısınız,” dedim sahte bir heyecanla. “Henüz liseye gidiyorlar ama bir sonraki bölümde büyüyecekler. Eğer aklınıza daha iyi bir öykü geldiyse bunu bırakıp onun üzerinde çalışalım isterseniz.”

Aklına hiçbir şey gelmediğini biliyordum. Öte yandan, elimdeki dosyayla ilgili küçük oyunumu fark edip etmediğini bilmiyordum henüz. Tuzağın kokusunu aldıysa da şimdilik hiç renk vermemişti.

Masaya uzanıp viski bardağını aldı. *Talisker*, en az yirmi beş, mümkünse otuz yıllık. Bir defasında siparişini yanlış anlayıp daha ucuz olan on beş yıllık şişelerden yolladıkları için olay çıkartmıştı. *Talisker* dışında başka hiçbir şey içmezdi harika yazımız. Her yerde bulamayacağı için mutlaka bavulunda bir şişe taşırdı.

“Acele etmek gerekiyor,” dedi. “Yayınevi bir aydır bastırıyor. Yazdıklarımı döner dönmez yollamamı istediler. Ne durumda olduğu umurlarında değilmiş, kısa kısa notlar bile yeterli olurmuş. Senaristlere göstereceklermiş, şimdiden angajmanlar yapılacakmış.”

“Siz ne isterseniz o olur. Onlar sizi dinlemek zorundalar, canınız ne zaman isterse o zaman yollarsınız.”

“Bundan böyle ipler kimin elinde sanıyorsun?” Doğrulup sigarasını söndürdü ve arkasına yaslanıp bacak bacak üstüne attı. “Sahil kasabası iyi fikir. Biraz klişe ama olsun.”

Hikmet Bey’in ağzından çıkabilecek tek övgü, “iyi fikir” idi, onu bile hesaplı kullanırdı. Hazırlıksız yakalanmışım ve hoşuma gittiği için kendimden nefret ettim. Sevindiğimi anlamasın diye hemen saldırıya geçtim.

“Güneyde onlarca sahil kasabası var, o kasabalarda yaşayan binlerce insan var,” dedim. “Ne yazık ki hiçbiri çok klişe hayatları olduğunun farkında bile değil.”

“Seksenlerin gençliği... Bu kadar sığ hayatlar, sığ beklentiler. Şimdilik çok inandırıcı gelmedi. Bu oğlan üniversiteye gidecek değil mi? O yaştaki bir gencin daha nitelikli analizler yapması gerekir. En azından, nasıl bir dönemde yaşadığının bilincine varmış olması gerekir.”

Sen kaç yaşındaydın seksenlerde? O yaşta sen neyin analizini yaptın, şerefsiz?

“Bir yandan da, yüzeysellik bu insanların dokusunda var tabii,” diye ekledi. Yine kendi kendine konuşuyordu. Ne kadar müthiş bir adam olduğunu hatırlamak için sık sık kendi sesini duyması lazımdı. “Şimdilik çok ham olduğu için üzerinde fazla oynamadım. Yarın devamını görmem lazım. Ve isimlere dikkat et. Listede olmayan isimler kullanmışsın...”

İkinci kuralımız buydu: İsimler listesi.

Bu da yetenekli yazarımızın elektronik aletlere düşmanlık beslemek gibi anlamsız ilkelerinden biriydi. Bir de hiç utanmadan her söyleşisinde anlatırdı, sanki benzersiz dehasının kanıtıymış gibi. Güya, roman tamamlanana kadar karakterler kafasında gelişmeye devam edermiş, bu yüzden son ana kadar onlara isim vermeyi doğru bulmazmış. Bütün roman taslaklarında kullandığı sıradan isimlerden oluşan bir listesi vardı. Ali ve Ayşe diye başlayan, yirmi-otuz isimlik bir liste. “Karakterlerim matematik denklemlerindeki bilinmeyenler gibidir,” derdi. “Ancak denklemleri çözdüğüme emin olduktan sonra onlara gerçek isimlerini verebilirim.”

“Sadece bir karakterin adı, aslında adı da değil, lakabı listede yok,” diye itiraz ettim. “Lakabını değiştirenince esprisi kalmıyor. Yine de dikkat ederim... İstedığınız başka bir şey var mı?”

“Birkaç saat uyuyacağım,” dedi.

Sahiden tuzağı görmemiş olabilir miydi? Bu sefer benim öykümü yazdığımızı ve her şeyin eninde sonunda yalnızca bana ait olacağını anlamamış olabilir miydi?